

Skjøtselsnytt fra Alta

Nr 2. 2007

Det ser ut til at "Skjøtselsnytt fra Alta" kan bli et relativt fast innslag fra oss! Om det blir i denne formen fremover, gjenstår å se. Et slikt lite nyhetsbrev kan være en fin måte å spre erfaringer og ellers ha mulighet til å fortelle litt hva vi har fått gjort av skjøtsel med ujevne mellomrom.

Feltsesongen 2007 er definitivt over for i år. Vi ergrer oss over de tingene vi av forskjellige årsaker ikke fikk gjort, men er samtidig litt lettet over at feltene nå ligger (relativt) trygt under snøen, og at vi ikke kan gjøre mer ute i år. Nå kan kontorarbeidet få litt tiltrengt oppmerksomhet; det er neste sesong som gjelder, og vi kan begynne å planlegge den.

I 2007 hadde vi noen ganske store tildekkingsoppgaver, men vi begynner å få litt erfaring med slike oppdrag. Så det gikk greit, ikke minst fordi vi har dyktige folk ved Verdensarvsenter for bergkunst - Alta Museum, som vaktmester Jan Roger Eriksen og arkeolog Mari Sofie Strifeldt Arntzen.

I **forrige Skjøtselsnytt** fortalte vi at kraftlinja i Hjemmeluft var tatt ned, men at boltene stod igjen. Det gjør de fortsatt. Fjerning av boltene står derfor allerede på lista over neste års tiltak. Nå er det slutt på forstyrrende ledninger og stolper, både mens man skal oppleve helleristningene, og når man skal ta bilder!

Andre tiltak som ble omtalt i forrige skjøtselsnytt var årets arbeid med tildekkingene på Storsteinen og i Kåfjord. Toppdekket og isolasjonsmatten på Storsteinen var for små da de ble lagt på i 2006, og måtte utvides. Forankringen av tildekkingen i Kåfjord var ikke tilfredsstillende, og det ble diskusjoner omkring hvordan det burde gjøres. Vi la derfor på midlertidige sandsekker av plast i fjor. Disse skulle så byttes ut i år med sekker av Ventiflex, i tillegg til at det var tenkt at tildekkingen skulle festes med vaier forankret i støpte sementblokker. Det siste gikk vi bort fra, fordi vi ikke kjenner konsekvensen av avrenningen av kjemikalier fra sementen. Vi endte opp med bare å legge ut flere sekker av Ventiflex. Begge tiltakene ble gjennomført med godt resultat i juni.

(Foto: K. Tansem, VAM)

Et annet planlagt tiltak vi ikke fikk gjennomført, var å retusjere de oppmalte figurene på to av de tilrettelagte feltene. Dette beror på at vi hadde planlagt å gjøre det i august/september, men været spilte oss et puss. Disse to månedene var mot normalt uvanlig regnfulle i år. Det viser seg gang på gang at våre planer er sårbare både i forhold til vær, og i forhold til menneskelige ressurser.

Ole Pedersen 8A er ikke i en slik forfatning som vi ønsker å presentere verdensarven i Alta. Feltet er flekket av lav etter at spritingen startet i 1999, og skjemmet av hærverk med spray som ikke lar seg fjerne, av bolten fra kraftlinja og i tillegg er malingen slitt og med en aldeles gyselig oransje farge... (Foto K. Tansem, VAM)

Apana Gård 10 er et av de to feltene som skulle retusjeres i 2007. Malingen er snart borte, og det ser ikke bra ut. Samtidig er jo retusjering og oppmaling av ristninger stadig under diskusjon. (Foto K. Tansem, VAM)

Tildekkingen av Amtmannsnes 2-feltene gikk som smurt. Samarbeidet med Protan fungerte godt. Feltene ble tildekket etter samme prinsipp som Kåfjord, altså matter med innsveiset isolasjon, med et toppdekke av Ventiflex, tyngt ned av sandpølser sveiset av samme materiale. Vi begynner å få trening i å sveise Ventiflex, og spesielt Mari har fått en god teknikk. Det går virkelig unna!

Vi tenker å åpne feltene om sommeren, både for dokumentasjon og formidling. Samtidig kan det være greit å praktisere litt forskjellig fra felt til felt, for å prøve å se om vi kan registrere noen forskjell i utviklingen av feltene. Vi lurer jo litt på hva som skjer under tildekkingen i Kåfjord...

*Amtmannsnes 2B under tildekking.
(Foto: M. S. Strifeldt Arntzen, VAM)*

*Vi hadde glemt å ta med kniv da vi skulle dekke til Amtmannsnes 2-feltene, men Jan Roger tok i bruk gammel teknikk; et skarpt stykke kvartsitt fungerte utmerket, både for å kappe tau og småtrær.
(Foto: M. S. Strifeldt Arntzen, VAM)*

Nattlysing på Amtmannsnes går vel kanskje ikke direkte inn under skjøtsel, men tiltaket var så vellykket at det fortjener å nevnes. Tiltaket er et godt eksempel på at det er en fordel på at forvaltning og formidling kan samordnes. Det er lettere å planlegge, og å sette tingene i sammenheng overfor publikum, også fordi det med en slik organisering er mye forskjellig kompetanse tilgjengelig. Det er for eksempel ikke så dumt å få en litt mer pedagogisk vinkling når bevaring og skjøtsel skal forklares!

Hele kollegiet stilte opp for å delta i praktisk arbeid, samt å prate med folk som kom for å oppleve bergkunsten, og knytte kontakter. Oppmøtet var på rundt 35 store og små mennesker, og dette var i grunnen akkurat passe. Gutten som i sin tid oppdaget og meldte fra om de første ristningene på Amtmannsnes dukket uventet opp, og kunne fortelle den historien. De fleste hadde med seg sin egen lommelykt, og vi serverte kaffe, te og kakao i pausen mellom feltene. Vi fikk god pressedeckning og mange positive tilbakemeldinger fra dem som hadde deltatt. Denne første nattlysingen på Amtmannsnes var en viktig erfaring for oss på VAM, og vi lærte masse som vi kan ta med oss til senere arrangementer. For dette vil vi gjenta, og også lage tilsvarende tilbud ved andre bergkunstlokaliteter i Alta.

*Øverst til venstre forteller Arnulf Nilsen om da han fant ristningene. Nederst til høyre ivrig direktør og andre ansatte!
(Alle foto :E. Johansen, VAM)*

Vintertilbudet vårt er ikke så altfor omfattende, med hensyn til å vise frem helleristningene i Hjemmeluft. Og mange savner denne muligheten. Vi har derfor dekket til Bergbukten 8A med en tildekning som er lett å ta av og på. Denne vinteren vil vi eksperimentere litt med hvordan vi kan gjøre dette praktisk, slik at vi kanskje kan utvikle et slikt tilbud, til lokalbefolkning og til tilreisende.

Steinen er tildekket med Ventiflex som er festet med strammeband. (Foto: K. Tansem, VAM)

Lav og sprit Vi fortsetter arbeidet med å fjerne laven på feltene våre, og det går fremover. Det ser ut til at lett skrubbing (for å ruske litt opp i laven) med etterfølgende spriting er det mest effektive. Skrubbing gjennomføres bare dersom vi mener det ikke er fare for at berget tar skade av det. I år har vi dekket til nyspritede felt i en dag eller to for å la spriten virke (se advarsel nedenfor), og det blir spennende å se om det gir andre resultater enn bare spriting til neste år. Vi bare *må* vise et eksempel på forskjellen fra 2004 til 2007! Her fra Apana Gård 12 (post 14).

Gammelt hærverk blir som nytt... Sent i høst, med nydelig sol og skrått lys, var jeg nede på Apana Gård for å ta noen bilder. Og oppdaget til min store forskrekkelse noen stygge riper i berget på flere av feltene, men verst var det på Apana Gård 1. Ingen figurer var direkte berørt av skadene, men det så jo fælt ut på feltet. Jeg tok bilder, og dro tilbake til museet, ganske så opprørt. Etter litt etterforskning, ble det klart at disse skadene var gamle! Før helleristingene ble oppdaget, ble det kjørt med traktor over feltene, og det var altså disse ripene som var kommet frem. Vi "nye" hadde ikke lagt merke til dem før, fordi de var godt dekket av lav (de også). På bilder tatt for et par år siden kan ripene skimtes, men man måtte vite at de var der for å reagere. Dette er altså en av effektene når berget blir rent og fint; gamle skader blir som nye!

Foto: K. Tansem, VAM

⚠ **Advarsel** ⚠ Vi vil også komme med en advarsel i forhold til bruk av Ventiflex i forbindelse med sprit og tildekking. I beskrivelsene av tildekkingstiltakene på Amtmannsnes, Storsteinen og Kåfjord, har det vært foreslått at bergflatene skulle sprites før tildekking. Et av poengene med å dekke til med isolasjonsmatter av Ventiflex og et tilsvarende toppdekke, var at en skulle slippe lag på lag med plast og lignende. Heldigvis ble verken Kåfjordfeltet eller Storsteinen spritet før tildekking. Vi droppet det i Kåfjord fordi feltet skulle dekkes til i så lang tid at sprit syntes unødvendig. Da Storsteinen ble tildekket i løpet av noen meget kalde novemberdager i 2006, prioriterte vi rett og slett bare å få på tildekkingen, og tenkte ikke så mye på sprit.

Ved tidligere tildekkingstiltak, blant annet av Kåfjord, har det blitt en del Ventiflex til overs. Ventiflexen har en ganske stor egenvekt, og føyer seg samtidig fint etter bergflaten. Den ligger derfor rimelig stødig uten sandsekker eller annen tyngde. Dette har vi utnyttet ved kortvarige tildekkinger i forbindelse med spriting, slik at spriten skulle få trekke skikkelig inn i laven, og ikke fordampe bort. Etter å ha ligget tildekket av ventiflex og sprit en helg, skulle en del av Bergbukten 3A avdekkes. Det ble da oppdaget et underlig mønster på bergflaten som ikke hadde vært der tidligere. Dette var spesielt synlig siden denne bergflaten var ganske ren for lav i utgangspunktet. Det så ut som om fett som hadde trukket inn i bergflaten enkelte steder, og merkene ble ikke borte ved vasking med vann. Vi kontaktet Protan, som leverer Ventiflex til oss, og de kunne da opplyse oss om at materialet ikke tåler sprit. I Ventiflex benyttes et mykgjøringsmiddel for at

materialet skal være håndterlig og føye seg lettere til underlaget, og det er dette som løses opp av sprit. Mykgjøringsmiddelet hadde trukket inn i berget, og det eneste rådet de kunne gi, var at vi måtte prøve å løse det opp med mer sprit, og skylle av med vann. Dette gjorde vi, men fortsatt kan en ane merkene på bergflaten. Flere andre felt ble dekket til på samme måte før denne svakheten i materialet ble oppdaget, men på disse feltene kan vi ikke se noen forskjell, fordi bergflaten er dekket av lav. Vi må imidlertid gå ut fra at det samme har skjedd der, men at mye av mykgjøringsmiddelet er trukket inn i laven. Disse feltene ble imidlertid også skylt godt med sprit og vann.

*Slik så det ut den dagen Ventiflexen ble fjernet. Merkene er betydelig svakere nå, men altså ikke helt borte.
(Foto: M. S. Strifeldt Arntzen)*

Karin Tansem, Verdenarvsenter for bergkunst – Alta Museum, 15/12-2007